

УДК 343.3

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2023.3.38>

Олег Вікторович Плетньов,

кандидат юридичних наук, доцент,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України,
спеціальна кафедра № 2 (професор);

 <https://orcid.org/0000-0002-0033-3011>,
e-mail: p07052008@gmail.com;

Євгеній Валерійович Коваленко,

кандидат юридичних наук, доцент,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України,
спеціальна кафедра № 2 (професор);

 <https://orcid.org/0000-0001-8630-8951>,
e-mail: smith40167@gmail.com

ВІДМЕЖУВАННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ

Статтю присвячено відмежуванню складів злочинів, передбачених у ст. 111-1 Кримінального кодексу України «Колабораційна діяльність», від суміжних складів злочинів. Проаналізовано наукові доробки дослідників, які вивчали об'єктивні та суб'єктивні ознаки колабораційної діяльності. Визначено відмінності колабораціонізму від злочинів, передбачених у ст. 111 «Державна зрада», ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору», ст. 260 «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань» та ст. 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників» Кримінального кодексу України. Запропоновано внести зміни до Кримінального кодексу України.

Ключові слова: колабораційна діяльність, склад злочину, відмежування, держава-агресор.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Окупація частини території України внаслідок вторгнення військ держави-агресора створила нову суспільну, економічну та ідеологічну ситуацію на окупованих територіях. Для налагодження управління окупованими територіями створюються нові органи влади, які не підпорядковуються українському законодавству. Громадяни України, які опинилися на окупованій території, частково працюють в органах влади, беруть участь у мирних зібраннях, публічних акціях окупаційних адміністрацій. Для кваліфікації вчинків таких громадян під час

роботи в органах окупаційної влади запроваджено кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність та деякі інші види злочинів. При цьому постає проблема розмежування колабораціонізму від інших злочинів, відповідальність за вчинення яких встановлена у Кримінальному кодексі України (далі – КК України).

Стан дослідження проблеми

Протягом останнього року значна кількість праць науковців присвячена визначенню об'єктивних і суб'єктивних ознак колабораційної діяльності як злочину, передбаченого ст. 111-1 КК України. Окремі дослідження науковців присвячені визначенню поняття колабораціонізму [1; 2]. О. В. Попович розглянула відмінності між колабораційною діяльністю та іншими видами злочинів [3]. Наукові статті більшості дослідників висвітлюють об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу злочину колабораційної діяльності. Серед таких дослідників варто назвати Ю. В. Василенка [4], О. О. Кравчука та М. С. Бондаренка [5], В. В. Кузнецова та М. В. Сийпловіч [6], Н. О. Симоненко [7] та М. І. Голінку [8]. Утім, вказані вчені у своїх працях не достатньо приділяли увагу відмежуванню колабораційної діяльності від суміжних складів злочинів. Також відсутні дослідження, які були б присвячені відмінностям між колабораційною діяльністю та іншими злочинами.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є визначити відмінності складу злочину, закріпленого у ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» КК України, від інших суміжних складів злочину. *Завдання* наукового дослідження полягають у такому:

- визначити перелік складів злочинів, подібних до колабораційної діяльності;
- встановити відмінності між колабораційною діяльністю і схожими складами злочинів;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення правового розмежування вказаних складів злочинів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що є першим спеціальним дослідженням, присвяченим порівнянню колабораційної діяльності з іншими складами злочинів. Окрім того, запропоновано рекомендації для вдосконалення правового регулювання розмежування схожих складів злочинів.

Виклад основного матеріалу

Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність встановлена у ст. 111-1 КК України. Зазначена норма з'явилася в березні 2022 року, коли згідно зі спеціальним законом було запроваджено

кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність¹. У новій статті КК України передбачено вісім складів злочинів, які є різновидами колабораційної діяльності.

Варто зауважити, що поняття колабораціонізму не закріплено в українському законодавстві. Спроба визначити його була здійснена народними депутатами у Проекті Закону про заборону колабораціонізму. У вказаному законопроекті сутність колабораціонізму полягала у співпраці громадянина України з окупаційними органами влади в не-підконтрольних зружувало поняття колабораціонізму до співпраці громадян України лише з одним агресором – російською федерацією, але насправді агресорів може бути більше. Досліджуючи види колабораціонізму, О. С. Чальцева стверджує, що він може бути індивідуальним, колективним, добровільним, примусовим або ідеологічним [1, с. 59]. К. Д. Янішевська та А. С. Крисько стверджують, що колабораціонізм може бути воєнним, політико-адміністративним, побутовим, економічним чи культурно-духовним [2, с. 73]. Отже, варто розробити універсальне поняття колабораціонізму для будь-яких збройних конфліктів.

Згідно зі ст. 111-1 КК України поняття колабораційної діяльності охоплює такі злочинні діяння:

1. публічне заперечення громадянином України фактів агресії проти України або заклики до підтримки дій та/або рішень держави-агресора. Допомога окупантам з боку громадян України у встановленні та утвердженні органів окупаційної влади (ч. 1 ст. 111-1);

2. добровільне зайняття громадянином України посади в незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території України. Причому для кваліфікації діяння за ч. 2 ст. 111-1 КК України така посада не повинна бути пов'язана з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій;

3. пропаганда, спрямована на утвердження тимчасової адміністрації на окупованій території. При цьому пропагандистські заходи повинні відбуватися у закладах освіти і проводитися громадянином України (ч. 3 ст. 111-1);

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність : Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20> (дата звернення: 31.07.2023).

² Проект Закону про заборону колабораціонізму : від 09.03.2017 № 6170 / ініціатор І. О. Лапін // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61312 (дата звернення: 31.07.2023).

4. надання матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора, а також іншим незаконним воєнізованим формуванням, які створені на тимчасово окупованій території (ч. 4 ст. 111-1);

5. робота або служба громадянина України на такій посаді в органах влади окупованої території, яка пов'язана з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій (ч. 5 ст. 111-1);

6. проведення політичних та інформаційних заходів у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією (ч. 6 ст. 111-1);

7. служба громадян України у правоохоронних, судових або воєнізованих формуваннях, які створені на окупованій території (ч. 7 ст. 111-1);

8. вчинення особами, зазначеними у частинах 5–7 ст. 111-1 КК України, дій або прийняття рішень, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків (ч. 8 ст. 111-1)¹.

Перелічені у ст. 111-1 КК України види злочинних діянь становлять різновиди колабораціонізму. Водночас колабораційна діяльність за об'єктивними і суб'єктивними ознаками може нагадувати інші види злочинів, передбачених КК України. Колабораціонізм варто відрізнити від інших суміжних складів злочинів.

Насамперед об'єктивна сторона колабораційної діяльності подібна до державної зради. У статті 111 КК України міститься перелік діянь, які становлять об'єктивну сторону державної зради. Варто зауважити, що колабораційна діяльність і державна зрада полягають у вчиненні умисного діяння, яке завдає шкоду суверенітету, територіальній цілісності, обороноздатності, економічній чи інформаційній безпеці України. Об'єкт кримінального посягання є тотожним. О. В. Попович стверджує, що існують наукові дискусії щодо того, чи можна розглядати колабораційну діяльність як окремий злочин або як різновид державної зради [3]. Водночас можна виокремити декілька відмінностей між державною зрадою та колабораційною діяльністю.

1. Об'єктивна сторона державної зради охоплює три види діянь: перехід на бік ворога, шпигунство, надання допомоги іноземній державі у проведенні підривної діяльності проти України. Водночас об'єктивна сторона колабораційної діяльності включає в себе інші види діянь, ніж шпигунство та перехід на бік ворога. При цьому виникає впевненість, що здійснення громадянином пропаганди на користь держави-агресора, обіймання посад в органах окупаційної

¹ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 31.07.2023).

лади, організацію та проведення політичних заходів можна розглядати як надання допомоги іноземній державі у проведенні підривної діяльності проти України. Термін «підривна діяльність» не визначено законодавством України або постановами Пленуму Верховного Суду. У законах України «Про національну безпеку України», «Про контррозвідувальну діяльність» вживається термін «розвідувально-підривна діяльність», але його зміст також не визначено. Окремі форми колабораційної діяльності цілком обґрунтовано можна розглядати як допомогу державі-агресору у здійсненні підривної діяльності. Отже, необхідним є законодавче розмежування такої форми державної зради, як «надання допомоги іноземній державі у проведенні підривної діяльності проти України», та колабораційної діяльності. Варто визначити поняття «підривна діяльність» у законодавстві України.

2. Державна зрада може бути вчинена як у мирний час, так і під час бойових дій, а колабораційна діяльність – виключно в умовах бойових дій, окупації території країни державою-агресором.

Ю. В. Василенко наголошує, що поняття колабораційної діяльності містить вісім видів злочинних дій, кожен з яких становить окремий різновид співпраці з ворогом в умовах окупації частини території України під час збройного конфлікту [4, с. 7]. Дійсно, саме в цьому полягає одна з відмінностей між державною зрадою та колабораційною діяльністю.

О. О. Кравчук та М. С. Бондаренко зауважують, що держава зрада може вчинятися на користь будь-якої держави в мирний час, а колабораційна діяльність – тільки на користь тієї держави, яка в конкретний період часу вчиняє збройну агресію проти України [5, с. 7]. Вважаємо, що цей аргумент повторно наголошує на вчиненні колабораційної діяльності виключно в умовах бойових дій.

3. Державна зрада може бути вчинена виключно громадянином України. Водночас у частинах 4 і 6 ст. 111-1 КК України передбачено відповідальність за вчинення злочинних дій будь-якою особою, незалежно від громадянства. Названі норми встановлюють відповідальність за постачання ресурсів незаконним збройним формуванням на окупованій території, а також участь у політичних та інформаційних заходах на підтримку держави-агресора.

Таким чином, існує необхідність більш чітко розмежувати склади таких злочинів, як державна зрада та колабораційна діяльність. Зокрема, слід визначити поняття підривної діяльності та конкретизувати перелік вчинків, які можуть вважатися наданням допомоги ворогові в підривній діяльності.

Колабораційну діяльність варто відрізнити від пособництва державі-агресору, тобто злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України. У цій нормі передбачено відповідальність за умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору, які можуть бути вчинені у таких формах:

– реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, її збройних формувань та/або окупаційної адміністрації;

– добровільний збір, підготовка та/або передача матеріальних ресурсів на користь окупаційної адміністрації, незаконних воєнізованих формувань або держави-агресора¹.

В. В. Кузнецов та М. В. Сийплові наголошують на подібності складів злочинів, передбачених у статтях 111-1 та 111-2 КК України. Пособництво державі-агресору має багато спільних рис із колабораційною діяльністю [6, с. 386]. Варто звернути увагу на те, що однією із форм колабораціонізму згідно з частинами 2 і 5 ст. 111-1 КК України є зайняття посади в органах окупаційної влади. Будь-яка особа, яка працює на такій посаді, буде брати участь у реалізації та підтримці рішень і дій держави-агресора, тобто вчиняти злочин, передбачений ст. 111-2 КК України. Водночас між вказаними злочинами існують такі відмінності:

1. суб'єктом злочинів, передбачених у частинах 2 і 5 ст. 111-1 КК України, в разі роботи на посаді в органах окупаційної адміністрації може бути тільки громадянин України. Водночас пособництво державі-агресору може бути вчинено громадянином будь-якої країни;

2. пособництво державі-агресору не залежить від роботи на посаді в органах окупаційної влади. Підтримка рішень або дій держави-агресора, участь у реалізації таких рішень може бути вчинена не лише посадовими особами.

Однак існує проблема кваліфікації дій громадян України, які обіймають посади в органах окупаційної влади і реалізують рішення окупаційних адміністрацій, за частинами 2 і 5 ст. 111-1 КК України як колабораційної діяльності або за ст. 111-2 КК України як пособництва державі-агресору.

Відповідальність за передачу матеріальних ресурсів органам влади та збройним формуванням держави-агресора встановлена в ч. 4 ст. 111-1 КК України, а також у ст. 111-2 КК України. Суб'єктом цього злочину може бути як громадянин України, так й іноземець або особа без громадянства. Водночас можна назвати певні відмінності між цими складами злочинів:

1. у частині 4 ст. 111-1 КК України встановлена відповідальність тільки за передачу ресурсів державі-агресору, а у ст. 111-2 КК України – також і за збір та підготовку до передачі матеріальних ресурсів державі-агресору;

2. окрім того, у ч. 4 ст. 111-1 КК України злочином визнається провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором.

¹ Там само.

Таким чином, існує проблема кваліфікації передачі матеріальних ресурсів представникам держави-агресора за ч. 4 ст. 111-1 КК України як колабораційної діяльності або ст. 111-2 КК України як посолництва державі-агресору.

Варто порівняти склади злочинів, встановлені в ч. 7 ст. 111-1 КК України та у ст. 260 КК України. Зауважимо, що в ч. 7 ст. 111-1 КК України передбачено кримінальну відповідальність за таку форму колабораціонізму, як добровільна участь громадянина України в незаконних збройних формуваннях, створених на тимчасово окупованій території. Водночас у ст. 260 КК України встановлено кримінальну відповідальність за створення та участь у непередбачених законами України воєнізованих або збройних формуваннях¹. Названі склади злочинів передбачають відповідальність за одні й ті самі діяння – створення незаконних військових формувань. Однак наведені склади злочинів мають певні відмінності:

1. об'єктом колабораційної діяльності є національна безпека, а об'єктом злочину, передбаченого ст. 260 КК України, – громадська безпека;

2. у статті 260 КК України встановлена відповідальність за створення незаконних військових формувань у період мирного часу. Водночас у ч. 7 ст. 111-1 КК України передбачено кримінальну відповідальність за участь у незаконних збройних формуваннях під час окупації частини території України державою-агресором.

Н. О. Симоненко наголошує, що однією з ознак, яка відрізняє колабораційну діяльність від створення незаконних воєнізованих формувань, є територія вчинення цього злочину, адже колабораційна діяльність можлива лише на окупованій території [7, с. 105]. Наведений аргумент підтверджує наш попередній висновок.

Таким чином, створення незаконних збройних формувань у мирний час та в умовах окупації частини території України під час збройної агресії повинні кваліфікуватися за різними статтями КК України.

Однією із форм колабораційної діяльності відповідно до ч. 1 ст. 111-1 КК України є публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України. Ще однією формою колабораціонізму згідно з ч. 6 ст. 111-1 КК України є участь в інформаційних та політичних заходах, які проводяться представниками держави-агресора на окупованій території. Вказаний злочин необхідно порівняти з нормами ст. 436-2 КК України, яка встановлює кримінальну відповідальність за низку протиправних діянь. Зокрема, криміналізовані виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської федерації проти України, глорифікація її

¹ Там само.

учасників¹. Адже під час проведення заходів політичного характеру або інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором обов'язково буде виправдовуватися збройна агресія проти України і прославлятися учасники незаконних збройних формувань та військомослужбовці армії держави-агресора. Водночас між названими складами злочинів існують певні відмінності:

1. об'єктом колабораційної діяльності є національна безпека, а об'єктом злочину, передбаченого ст. 436-2 КК України, – мир, безпека людства та міжнародний правопорядок;

2. колабораційна діяльність може бути вчинена виключно на окупованих територіях України, а злочин, закріплений у ст. 436-2 КК України, – на всій території України;

3. окремі дослідники, зокрема М. І. Голінка, наголошують на тому, що для кваліфікації правопорушення за ч. 1 ст. 111-1 КК України заперечення збройної агресії обов'язково повинно бути публічним. Водночас вчинки, передбачені у ст. 436-2 КК України, не обов'язково повинні мати публічний характер [8, с. 255]. Нам таке твердження видається сумнівним, оскільки жодні непублічні розмови із друзями, знайомими, колегами по роботі не можуть бути кваліфіковані як злочинні. Відповідні дії повинні спрямовуватися на невизначене коло осіб.

Таким чином, не вирішеним є питання про кваліфікацію дій громадянина України, який на окупованій території прославляв державу-агресора під час політичних заходів, лише за ст. 111-1 КК України як виду колабораціонізму або також і за ст. 436-2 КК України.

Висновки

Норма кримінального законодавства, яка встановлює відповідальність за колабораційну діяльність, складається з восьми частин, які передбачають відповідальність за вчинення окремих видів колабораціонізму. Діяння, які криміналізовані у ст. 111-1 КК України, мають схожі суб'єктивні та об'єктивні ознаки зі злочинами, передбаченими ст. 111 «Державна зрада», ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору», ст. 260 «Створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань» та ст. 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників» КК України.

Для вдосконалення правового розмежування вказаних складів злочинів пропонуємо внести такі зміни в законодавство:

1. визначити поняття підривної діяльності, яке застосовується у ст. 111 «Державна зрада» КК України;

¹ Там само.

2. конкретизувати перелік вчинків, які можуть вважатися наданням допомоги ворогові в підривної діяльності;
3. встановити чіткі відмінності між колабораційною діяльністю та наданням допомоги ворогові в підривної діяльності;
4. вирішити проблему кваліфікації дій громадян України, які обіймають посади в органах окупаційної влади і реалізують рішення окупаційних адміністрацій, за частинами 2 і 5 ст. 111-1 КК України як колабораційної діяльності або за ст. 111-2 КК України як пособництва державі-агресору;
5. вирішити протиріччя під час кваліфікації передачі матеріальних ресурсів представникам держави-агресора за ч. 4 ст. 111-1 КК України як колабораційної діяльності або ст. 111-2 КК України як пособництва державі-агресору;
6. невирішеним є питання про кваліфікацію дій громадянина України, який на окупованій території прославляв державу-агресора під час політичних заходів, лише за ст. 111-1 КК України як виду колабораціонізму або також і за ст. 436-2 КК України.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть стосуватися особливостей проблем розмежування колабораційної діяльності від інших складів злочинів, які не були проаналізовані в цій науковій праці. Також можливим є висловлення пропозицій щодо внесення змін у диспозицію ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» КК України.

Список бібліографічних посилань: 1. Чальцева О. С. Категорія «колабораціонізм» як багатокомпонентний наратив в умовах війни. *Політичне життя*. 2022. № 2. С. 56–60. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.2.9>. 2. Янішевська К. Д., Крисько А. С. Загальнотеоретичні аспекти та класифікація колабораційної діяльності як кримінально-правового явища. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*. 2022. Вип. 4 (56). С. 71–76. DOI: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4\(56\).269622](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2022.4(56).269622). 3. Попович О. В. Колабораційна діяльність: криміналізація суспільно небезпечного діяння чи диференціація кримінальної відповідальності за державну зраду // *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 черв. 2022 р.): у 2 т. / за заг. ред. С. В. Ківалова. Одеса : Гельветика, 2022. Т. 2. С. 282–285. 4. Василенко Ю. В. Колабораційна діяльність: кримінально-правова характеристика складу кримінального правопорушення. *Часопис Київського інституту інтелектуальної власності та права*. 2022. № 1. С. 3–8. DOI: <https://doi.org/10.32782/chasopyskiivp/2022-1-1>. 5. Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 198–204. DOI: [167](https://doi.org/10.32782/2524-</p></div><div data-bbox=)

0374/2022-3/45. **6.** Кузнєцов В. В., Сийплові М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 70. С. 381–388. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.61>. **7.** Симоненко Н. О. Кримінально-правова новела щодо колабораційної діяльності. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 1 (17). С. 92–109. DOI: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2022.17.257848>. **8.** Голінка М. І. Стаття 111-1 КК України (колабораційна діяльність) та суміжні їй явища: проблеми законодавчого регулювання. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права. Серія економічна. Серія юридична*. 2023. Вип. 36. С. 251–258. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7807937>.

Надійшла до редколегії 09.08.2023

Прийнята до опублікування 27.08.2023

Pletnov O. V., Kovalenko Ye. V. Distinguishing collaboration from related elements of crime

The article is devoted to the distinction between the corpus delicti of crimes under Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine “Collaboration” and related crimes. Scientific articles by researchers who have studied the objective and subjective features of collaboration have been analysed. It is stated that collaboration differs from high treason by the nature of the acts constituting the objective element of the crime, the time of the crime and the subject of the crime. The collaboration is distinguished from aiding and abetting the aggressor State by the subject of collaboration.

The set of actions that make up the objective side of the specified crimes also has differences. The difference between the creation of illegal paramilitary formations and collaborative activities lies in the object of the crime. In addition, the crime provided for in Part 7 of Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine is committed in the conditions of the Ukrainian territory occupation as a result of the invasion of the aggressor state troops. The collaborative activity must be distinguished from the crime provided for in Article 436-2 of the Criminal Code of Ukraine “Justification, recognition as legitimate, denial of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, glorification of its participants”. The differences are in the object of the crime. In addition, collaboration can only be carried out in the occupied territory.

It is proposed to make changes to the Criminal Code of Ukraine. In particular, it is proposed to define the concept of subversive activity, which is used in Article 111 of the Criminal Code of Ukraine. It is necessary to specify the list of actions that can be considered as assisting the enemy in subversive activities. Establish clear distinctions between collaborative activities and assisting the enemy in subversive activities. It is necessary to solve other problematic issues of qualification of violations of the legislation of Ukraine under Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine or other articles of the Code containing similar offenses.

Key words: collaboration, collaborative activity, elements of crime, demarcation, aggressor state.

